

Справа, більша за життя

До 100-річчя від дня народження професора
Миколи Кузьмича Фуркала

*Головне в житті людини – справа.
Микола Фуркало*

26 березня виповнилось 100 років від дня народження професора, заслуженого діяча науки і техніки, лауреата Державної премії України, директора Українського науково-дослідного інституту кардіології імені М.Д. Стражеска (1974–1989), проректора КІУЛ (1972–1974), фундатора і завідувача кафедри функціональної діагностики КІУЛ (1978–1993) – Миколи Кузьмича Фуркала. 65 років свого довгого і плідного життя він присвятив медицині.

Микола Кузьмич Фуркало народився у селі Трилісі теперішнього Олександрівського району Кіровоградської області. Він пройшов важкий шлях солдата та військового фельдшера під час Другої світової війни. Після закінчення Івано-Франківського медичного інституту з 1953 до 1956 рр. працював лікарем на Львівщині.

З 1956 р. Микола Фуркало – аспірант Київського інституту удосконалення лікарів. Після закінчення аспірантури залишився в інституті та пройшов шлях від асистента до професора на кафедрі терапії 1, яку в той період очолювали майбутній директор Інституту геронтології НАМН України професор Д.Ф. Чеботарьов, а пізніше –

один із найавторитетніших учених України в галузі внутрішніх хвороб професор І.М. Ганджа. Ще одним колегою по кафедрі професора М.К. Фуркала був майбутній академік НАМН України професор О.В. Коркушко.

Саме на цій кафедрі у 1958 році було проведено перші цикли тематичного удосконалення лікарів з унікального на той час методу функціональної діагностики – електрокардіографії. У 1960 році Микола Фуркало захистив кандидатську дисертацію і залишився працювати на кафедрі, де отримав звання доцента. У 1970 році він захистив докторську дисертацію й отримав звання професора. У 1972–1974 рр. професор Фуркало працював на посаді проректора з наукової роботи Київського інституту удосконалення лікарів.

Так Микола Кузьмич Фуркало розповідав про свій період роботи в Київському інституті удосконалення лікарів: «...В Інституті удосконалення лікарів я пройшов шлях від аспіранта до професора, завідувача кафедри і проректора – шлях дуже цікавий, який запам'ятовся, але вимагав від мене багато сил і старанності. Дався він мені нелегко, багато чим довелося пожертвувати. В Інституті удосконалення лікарів я пропрацював майже 20 років, це був дуже насичений подіями період. Наша робота відрізнялася від роботи у будь-якому

Кафедра терапії 1 Київського інституту удосконалення лікарів.

Професор М.К. Фуркало і провідні вчені Інституту кардіології імені М.Д. Стражеска, 1984 р.

НДІ, в яких є можливість планувати свій час і діяльність, тому що вона регламентувалася програмою, розкладом, навчальним процесом. Величезна кількість лікарів приїздили в Інститут для підвищення кваліфікації. І, треба сказати, це була робота, яка насправді перевіряла нас на міцність...»

У 1974 році М.К. Фуркала призначили директором Українського науково-дослідного інституту клінічної медицини імені М.Д. Стражеска, який у 1977 році було трансформовано в Інститут кардіології. Протягом 15 років він самовіддано і плідно працював на цій посаді. За цей період було збудовано нову базу інституту – 5 клінічних та лабораторних корпусів, обладнаних новою науково-діагностичною апаратурою, запроваджено сучасні методи діагностики – коронарографію, ехокардіографію, радіоізотопну сцинтиграфію міокарда з вентрикулографією і комп'ютерним аналізом, холтерівське моніторування ЕКГ, електронну мікроскопію, дослідження реологічних властивостей крові.

Завдяки цілеспрямованості, видатним організаторським і лідерським здібностям він згуртував колектив інституту для розв'язання новітніх наукових, освітніх і організаційних проблем кардіології.

Саме в період роботи професора М.К. Фуркала на посаді директора Інституту кардіології в Україні відбулося формування кардіологічної служби, до якої увійшли обласні кардіологічні диспансери. Інститут кардіології імені М.Д. Стражеска став головним науково-методичним і консультативним центром кардіологічної служби. Активна наукова, клінічна й організаційно-методична робо-

та в цей період принесла Інституту добру славу завдяки згуртованості і відданості справі колективу інституту, в якому працювали відомі вчені професори Н.А. Гватуа, І.К. Следзевська, Г.В. Яновський, М.С. Заноздра, Р.А. Фролькіс, В.В. Братусь, І.П. Смірнова, Є.М. Вовченко, А.В. Токар, О.О. Дзизинський, В.О. Бобров.

У ті роки значно розвиваються фундаментальні наукові напрямки в галузі експериментальної кардіології (В.В. Братусь), клінічної біохімії (Л.С. Мхітарян), патологічної анатомії та морфології клітин серцево-судинної системи (О.С. Гавриш), радіоізотопних методів дослідження (А.Т. Циганков). Інститут поповнюється талановитою молоддю – М.І. Лутай, Л.А. Стаднюк, В.О. Шумаков, Л.Г. Воронков, О.І. Мітченко, Є.П. Свіщенко, Ю.М. Сіренко, О.С. Сичов, Т.В. Талаєва.

Збільшується інформаційна база інституту – наукова бібліотека поповнюється кількома десятками медичних журналів, зокрема найавторитетнішими закордонними виданнями з Америки та Європи (завідувачка бібліотеки О.І. Мельник).

Для обробки наукових даних створюється математична група.

З 1970-х в інституті працював фотограф О.С. Солуян, який допомагав презентувати наукові дані й досі є літо- і фотописцем історії установи.

Наукова робота цих років під керівництвом М.К. Фуркала була пов'язана з найактуальнішими питаннями сучасної кардіології – проблемами атеросклерозу, ішемічної хвороби серця, артеріальної гіпертензії.

На початку 1980-х в інституті кардіології М.К. Фуркало створює й очолює наукове відділення атеросклерозу і хронічної ішемічної хвороби серця. Співробітники відділення вивчають у пацієнтів з ішемічною хворобою серця мікроциркуляцію, гемореологічні властивості крові і тромбоутворення, анатомію і функції вінцевих артерій (коронароангіографія, проби на вазоспазм), перфузію і кровоплин у міокарді (радіоізотопні методи дослідження з ^{99m}Tc , ^{133}Xe), метаболізм серцевого м'язу, визначають лактат, піруват у крові з коронарного синуса (лабораторія ангіографії, проф. О.Г. Білоножко), порушення скоротливої і діастолічної функції міокарда (рентгенконтрастна і радіоізотопна вентрикулографія). Розробляють і вдосконалюють концепцію динамічного коронарного стенозу, мікроваскулярної стенокардії, гібернованого міокарда. Велике значення приділяють доказовості вибору й оцінки ефективності лікування антиангінальними препаратами (метод парних фармакодинамічних тестів), прогнозу ішемічної хвороби серця. У відділенні разом з Миколою Кузьмичем працювали В.В. Прогонна,

Р.М. Большакова, А.П. Дорогой, М.О. Духіна, Т.І. Іващенко, І.В. Давидова, М.І. Лутай, Ю.Б. Щепотін, В.О. Куць, А.І. Романенко, А.А. Кучук, М.В. Рішко, Л.Г. Воронков, О.І. Мітченко, Н.О. Шликова, В.І. Зайцева, Г.А. Ремізовський, В.Ф. Коняєв, В.М. Сіморот, О.М. Ломаковський, О.І. Моїсеєнко, І.В. Вихованюк, В.В. Бугаєнко, А.Ф. Лисенко, Л.М. Ткаченко, Т.І. Ганджа, М.Ф. Соколов, М.Л. Шараєва.

Протягом 1974–1990 років співробітники інституту одержали 120 авторських свідоцтв на нові наукові винаходи щодо патогенезу, діагностики, лікування ішемічної хвороби серця та гіпертонічної хвороби. За цей період в інституті було виконано близько 100 докторських та кандидатських дисертацій. Інститут отримав право атестації наукових кадрів вищої кваліфікації за розпорядженням ВАК. В активі науково-педагогічної роботи Миколи Фуркала 38 докторів та кандидатів медичних наук, які виконали свої роботи під його безпосереднім керівництвом; 423 наукові праці, серед яких монографії і посібники «Атеросклероз» (два видання), «Клинические лекции по важнейшим внутренним болезням» (1975), «Клиническая кардиология» (1976), «Коронарная недостаточность» (1986), «Клинико-инструментальная диагностика поражений сердца и венечных сосудов» (1990), «Профилактика и лечение ишемической болезни сердца» (1991). Серед його учнів і послідовників – відомі вчені-кардіологи професори М.І. Лутай, Л.А. Стаднюк, Л.Г. Воронков, А.П. Дорогой, Т.І. Іващенко, М.В. Рішко, О.І. Мітченко, І.В. Вихованюк.

У 1980 році професор М.К. Фуркало з групою вчених (О.Й. Грицюк, Н.А. Гватуа, І.К. Следзевська) були відзначені Державною премією України за розробку та впровадження методів етапного лікування хворих з інфарктом міокарда. За видатні наукові досягнення Миколу Кузьмича було нагороджено медалями С.П. Боткіна і М.Д. Стражеска, він отримав 12 авторських свідоцтв за наукові винаходи. За вагомий внесок у розвиток вітчизняної науки та активну участь у підготовці медичних кадрів у 1989 р. професорові М.К. Фуркало надане почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». У 1990–1999 рр. він очолював Київське товариство кардіологів.

У 1978 р. професор М.К. Фуркало створив і очолив кафедру функціональної діагностики Київського інституту удосконалення лікарів. Заслужений авторитет кафедри серед слухачів і в науковій спільноті сформувався завдяки чудовій когорті викладачів та однодумців, яку об'єднав професор М.К. Фуркало.

Кафедра функціональної діагностики КІУЛ (1980-ті роки).

Професор М.К. Фуркало на ювілейній конференції у колі учнів і послідовників (зліва направо – О.М. Ломаковський, М.І. Лутай, М.К. Фуркало, В.М. Коваленко, В.О. Куць, О.В. Циж).

На кафедрі в різні періоди працювали визнані експерти національного рівня професори І.В. Вихованюк і Л.А. Стаднюк, доценти Є.О. Білинський, О.І. Романенко, Н.В. Тхор, А.І. Лещенко, асистенти О.В. Миронова, В.М. Хоменко.

Створена Миколою Кузьмичем кафедра незмінно посідає провідні позиції в Україні, активно співпрацює з іншими профільними кафедрами,

проводить цикли спеціалізації і тематичного удосконалення, науково-практичні конференції і фахові школи, наукові дослідження.

Неординарна Людина залишає по собі не тільки втілені в життя проекти на суспільному й соціальному рівні, але і в духовній царині, в пам'яті своїх учнів, послідовників, шанувальників.

Родинну традицію успішно продовжує його син – один із найавторитетніших інтервенційних

кардіологів України – завідувач відділу ендovasкулярної хірургії і ангіології в Національному інституті хірургії та трансплантології імені О.О. Шалімова НАМН України д. мед. н. Сергій Фуркало. В Інституті серця МОЗ України працює продовжувач династії Фуркало – онук Олексій.

В одному з останніх інтерв'ю М.К. Фуркало сказав:

«Обравши життєвий шлях, я зумів пройти його гідно».

Збереження незмінно високої планки рівня клінічної роботи, освітнього процесу і наукових досліджень, закладеної професором Миколою Фуркалом – це постійний виклик і величезна відповідальність для колективу Інституту кардіології. Наразі справу М.К. Фуркала продовжують його учні й послідовники, працюючи в багатьох клінічних установах, навчальних і наукових закладах різних регіонів України. Ми будемо пам'ятати нашого вчителя поміркованою, закоханою в професію і життя, мудрою людиною.

Підготував М.І. Лутай